

LEXICON VAN PSALM 130

december 1998

TER TOEBUIGING TOT

Ontvangt het hebreeuwse woord לַמַּעַן (L'Ma"aN)
 een 'voegwoord' dat is afgeleid van het stamwoord עָנַע ("aaNaH).

ANDERE VERTALINGEN

van het "voegwoord" כִּמְחִי (L'Ma"aN)

SV, NBG: opdat

GZ: want zo

Buber: damit

Oussoren:

Chouraqui:

*** GESENIUS - BUHL OVER HET STAMWOORD EN DE AFLEIDINGEN**

Gesenius onderscheidt vier homonieme stamwoorden en vermeldt daarbij telkens ook de discussie over mogelijke combinaties.

I הָגַב ("aaNaaH) : qal - 1. antwoorden; 4. Zeugnis ablegen; 5. wo die Frage nicht
 ausdrucklich angegeben ist, mit folgende trn ('aaMaR = zeggen): jemand
 anreden - Vgl. noch zu gbv ("aaNaaH) IV;

: niph'al - 1. sich herbeilassen eine Antwort zu geben; 2. beantwortet
 werden; erhört werden;

: pi'el - vgl. gbv ("aaNaaH) IV;

: hif'il - entgegenkommend antworten, sich fugen; Koh. 5:19 sehe

gbv ("aaNaaH) III;

substantief מַתָּנָה (Ma"NèH): Antwort

II gbv ("aaNaaH) : eine niedrige Stellung einnehmen, demutigen;

qal - niedergedruckt, gebeugt sein, leiden;

niph'al - 1. *reflexief* sich demutigen vor jemand; 2. gedruckt, gebeugt
 werden;

pi'el - 1. als Rechtlosen, d.i. schlecht behandeln; 2. eine

Kriegsgefangene zur Ehe zwingen (Deut. 21:14); dann überhaupt: ein

Weib schwächen; 3. demutigen, erniedrigen; 4. jemand schwächen, bezwingen;
 5. bedrucken, vernachlässigen (Hi 37:23); 6. mit b@p†

(NèPHèSCH) die Seele kasteien, fasten;

pu'al - gedruckt, geplagt sein; 2. sich kasteien;

hif'il - demutigen;

hitpa'el - sich demutigen, beugen;

substantief gb²v ("ooNaaH) eheliche Pflicht; gew. als "zeitbestimmte Beschäftigung"

von

als der
II pi. am

gbv III abgeleitet; falls man der Bedeutung *Beiwohnung*
primäre betrachten könnte, wurde eine Ableitung von gbv
nächsten liegen; Ex. 21:10;

toebuiging-2

adjectief gšb²u ("aaNaaW) sich (Jahve u. seinem Willen) unterordnend, sich (ihm
gegenüber) als Knecht fühlend Jesaja 61:1; Psalm 22:27;
substantief g...b²u²v ("NaaWaaH) 1. Demut; 2. von Gott, Herablassung Psalm 18:36 -
in Psalm 45:5 gevoaliseerd als g<b±u²v
("aN-WaaH);
adjectief gšb°h ("aaNiJ) 1. arm in religiöser Sprache; 2. demutig;
substantief g,,b°h ("NiJ) Leiden, Elend;
substantief T©g...b°h, (Ta"NieJT) das sich Kasteien, das Fasten Esr. 9:5;

III gbv ("aaNaaH) qal inf. constr.: sich mit etwas abmuhen, Koh.1:13
hip'il: part. jemand durch etwas beschäftigen, Koh.5:19
substantief gˆb±h²i ("in-JaaN) Beschäftigung, Geschäft, Sache,Ding
praepositie/voegwoord k%on©g<i (L-Ma"aN) een combinatie van het substantief n©g<i
(Ma"aN) met k%oo (Le): umwillen
substantief h³g<i (Ja"aN) Absicht, aber immer der Grund angehend: praep.: wegen;
conj.: weil

IV gbv ("aaNaaH) doch könnte die Bedeutung *singen* auch von gbv ("aaNaaH) I
abgeleitet werden: antworten, einen Gegengesang anstimmen;
qal: singen,etwas besingen
pi'el: singen, besingen, oder klagen.

* VERANTWOORDING VAN ONZE VERTALING

C.J. Labuschagne begint zijn artikel over dit stamwoord in THAT aldus: "*Der
herkömmlicherweise in den Wörterbuchern vorausgesetzte Unterschied zwischen vier
homonymen Wurzeln.... ist alles andere unbestritten.*"

En verder: "*Die Trennung einer Wurzel 'nh II (in Gesenius III) 'sich beschäftigen' von
'nh I lässt jeden Grund vermissen...*" Als kernbetekenis neemt hij aan '*zich wenden tot*'.

CJL splitst wel een 'nh III "*zingen*" af. Bovendien acht hij een combinatie van de
stamwoorden I en II bij Gesenius op zich zelf heel goed mogelijk, maar praktisch
onbruikbaar.

S. Mandelkern geeft in zijn concordantie de volgende indeling:

gbv I respondere.... canere, cantare, cramine celebrare (!)
met de afleidingen: n©g%ob©v (Ma"{NeH) responsum, reputatio
k%on©g<i (L-Ma"aN) propter, ut
h³g<i (Ja"aN) propter, quia, eo quod
gbv II laborem conferre, depressum ess (!) - met de andere afleidingen

Siegfried en Stade delen aldus in:

gbv I antworten, etc.

gbv II singen, besingen

gbv III qal: sich ducken, beugen; pi'el: bedrukken, vergewaltigen; hitpa'el: sich plagen, abmuhen

Wanneer zowel het uitsplitsen als het in vele combinaties samenvoegen van dit stamwoord

toebuiging-3

beargumenteed kan worden, is er, gezien onze visie op het belang van het *HOREN*, destijds voor het verstaan in een overwegend mondelinge cultuur en (via de vieringen) voor ons nu voor het functioneren van woordne in onze samenleving, reden te zoeken naar een nederlands woord, dat de twee, drie of vier woordstammen herkenbaar weergeeft.

Wanneer we naar de afleidingen kijken, blijkt alleen Gesenius III een groot aantal afleidingen te hebben, waaronder enkele veel voorkomende. De andere drie hebben geen of slechts een weinig voorkomende afleiding.

Ook vanwege het feit dat het aantal werkwoordsvervoegingen bij stamwoord II het grootst is, zijn we begonnen vanuit dit stamwoord.

Wij kozen het nederlandse woord *BUIGEN*. Met dat woord in gedachten hebben we opnieuw stamwoord I onderzocht. Het wordt meestal met *antwoorden* vertaald. Toch blijkt dat de kern van dit woord niet zozeer het spreken met woorden is; het is veelmeer een beweging naar de ander toe.

Het woord wordt dan ook gebruikt wanneer er niemand daarvoor iets heeft gezegd, gevraagd of gedaan. Een goed voorbeeld hiervan is: "Hij antwoordden en zei". Een uitdrukking die in het O.T. zo vaak voorkomt, dat die in het N.T. in het Grieks is overgenomen en dan - terecht - als een *hebraïsme* geldt.

Het franse *répondre* komt overeen met het latijnse *respondere*; het kernwoord daarvan betekent *beloven, borg staan*.

Stamwoord I komt eigenlijk alleen in de qal-vorm voor. De enkele bij de hiph'il vermelde vormen worden betwijfeld. (S. Mandelkern vermeldt er overigens maar een en plaatst daar ook nog een vraagteken achter.)

Voor de pi'el-vormen wordt door Gesenius veelzeggend naar stamwoord IV (zingen) verwezen. Het substantief komt maar vijf keer voor.

De betekenis *antwoorden* wijst op een vervlakkend gebruik. Ook in het hebreuws is een vervlakkend gebruik van een woord met een pregantere betekenis heel goed mogelijk. Vanuit deze overwegingen achten we het verantwoord om stamwoord I in de qal-vorm met *ZICH TOEBUIGEN* te vertalen.

Deze reflexieve vertaling is ook in overeenstemming met de betekenis van de qal-vorm van stamwoord II. Alhoewel Gesenius daar allereerst een passieve betekenis aangeeft, blijkt hij bij de desbetreffende teksten steeds reflexief te vertalen: *zich buigen*.

Ook de qal-vorm van stamwoord III - die slechts twee keer voorkomt: in Prediker 1:13 en 3:10 - blijkt reflexief te worden vertaald: "*om zich daarmee te kwellen*" vertaald het

NBG; "om zich daarmee te bekommeren" de SV; " om zich daarin in te buigen" zou onze vertaling kunnen zijn.

Moeilijker wordt het met het stamwoord IV. We zetten alle teksten hier onder elkaar.

Exodus 15:21 NBG: Mirjam zong hen ten antwoord; SV: antwoordde hen (en rekent dit dus tot stamwoord I);

Exodus 32:18 NBG: (17, toen Jozua het rumoer- e«k QooL, stem) van het juichende (C%otYgv B-Ree"ooH) volk hoorde, zei hij tot Mozes: Er is

krijgsgeschreeuw

(eIk nk%oj`n`v - Qool = stem, Mil-CHaaMaaH = strijd) in de legerplaats.) Maar hij zei (we volgen het hebreuws lettelijker dan het NBG doet):

Geen stem van (g...bI, ("{NooWT = inf. constr. van de qal-vorm)

van

stem van d±cUr`vG-BoeWraaH = heldhaftigheid, beter: de-baas-zijn, en geen g...bI, "{NooWT = zie boven) van j£kUv (CHaLoeWSCHaaH =)

toebuiging-4

de zwakke-zijn.

Stem van g«BI, ("aNNoWT = inf. constr van de pi'el-vorm) hoor ik.

NBG vertaalt de eerste twee keer met *geroep* en de derde keer met

beurtzang,

evenals de SV. Buber vertaalt twee keer *sänge* (N.B. kleine letter 's'.

Hij

gebruikt hier dus (?) niet het duitse substantief *Sang*, meervoud

Sange,

hetgeen de hebreeuwse vorm (immers een inf. constr.) ook

niet zou toelaten,

maar evenmin een duitse infinitiefvorm, want er is geen verbum

sangen, maar

dan zou toch nog een hoofdletter zijn gebruikt - twee dezelfde

drukfouten

moet uitgesloten worden geacht), dat in ieder geval met

zingen te maken

heeft. En de derde keer *Wechselgesängen* (een pluralis die

niet

correspondeert met het hebreuws, tenzij Buber dit

woord als een substantief

afleidt van het stamwoord).

De vertaling van dit stamwoord in deze tekst is bepalend.

Numeri 21:17

NBG: Toen heeft Israel dit lied (Hr- SCHieJR) = gezang) gezongen (h²hr - JaaSCHieJR = impf. qal van *zingen*):

de

Wel op bron; zingt haar in beurtzang toe (gfbU>kŠj - "eNoe-LaaH);

I Samuel 18:7

vertaling "*buigt u toe naar haar*" zou ook kunnen.

zich en

NBG: En de dansende vrouwen zongen een beurtzang en zeiden:...;

zich en

'antwoordden en zeiden' zou hier evengoed kunnen, ofwel: '*zij bogen zeiden*'.

I Samuel 21:12 (NBG vers 11) en 29:5

hebben zij niet van hem (David) bij de reidans een beurtzang

gezongen: Saul

heeft In de hebreeuwse tekst staat bovendien het woord kntr

van

(LeeM'ooR - in de SV met '*zeggende*' vertaald), zodat hier eigenlijk

kan luiden:

'antwoorden en zeggen' sprake is en de vertaling ook aldus

te

Niet? voor Daawied waren zij zich aan'(toe)buigen bij de reidans, om

zeggen...

Psalm 88:1 Hier wordt bij de aanduiding van de melodie in het opschrift boven de psalm dit stamwoord gebruikt. NBG laat het onvertaald.

Psalm 119:172 NBG: Mijn tong zal uw woord (t'nšr' ; r'W -'iM-RaaTeKaa = zegging) bezingen; SV: Mijn tong zal gewagen van uw rede; omdat ook het stamwoord I ("antwoorden", ofwel zich toebuigen naar) met een acc. van de persoon geconstrueerd kan worden, kan hier ook vertaald worden: mijn tong buigt zich naar uw zegging.

Psalm 147:7 NBG: Zingt (van 'aaNaaH) de Heer een loflied (C%o,Is''v -B-TooWDaaH = van -hsv JaaDaaH = roemen), psalmzingt onze God met de citer.

Jesaja 27:2: NBG: Te dien dage zal er een wijngaard zijn die bruisende wijn voortbrengt; zingt van hem een beurtzang (g<BU>kšV -"aNoeW LaaH); in deze context kan ook aldus vertaald worden: buigt voor haar.

Esra 3:11 Zij zongen beurtzangen (van "aaNaaH) van (cvkk - B - HaLLeeL = met lofzang, letterlijker: praalwerk) en van prijs (cvusu, - BeHooWDooWT = met geroem) voor de Heer.

Hier zou ook aldus vertaald kunnen worden: zij bogen zich met praalwerk en geroem voor die-JHWH-van-Israel, ja goed.

De belangrijke tekst uit Exodus 32:18 en de tekst uit Psalm 147:7 vergen nader beraad t.a.v. de vraag of ook hier met het nederlandse woord naar een goede weergave kan worden gezocht.

toebuiging-5

Afsluitend kunnen we zowel de werkwoordsvormen als afgeleide woordvormen van het ene stamwoord gbv ("aaNaaH) nu op een rij zetten:

het verbum gbv ("aaNaaH) qal: zich buigen, zich toebuigen naar, zich inbuigen in
pi'el: reibuigen
pu'al: neergebogen worden

hif'il: doen buigen

hitpa'el: zich doen buigen

het substantief (g<b²v''ooNaaH) komt alleen in Exodus 21:10 voor in de vorm:

("ooNaaTaach): het zich haar toebuigen;

het adjectief gšb²u zich buigend

het substantief gš%ob²u² het zich buigen

het substantief gfbU, neergebogenheid

het adjectief gšb°h gebogen

het substantief gšb°h gebogenheid

het substantief g^b±h²I heenbuiging

het substantief n©gšI toebuiging; komt alleen voor met de praepositie k (Le) en functioneert als praepositie en als voegwoord: *ter*

toebuiging tot

het substantief n©gfb®v de vrouwelijke vorm van het voorafgaande substantief: toebuiging

het substantief n©g%ob²v ombuiging, de plek waar de ploeg gedraaid wordt; komt alleen voor in I Samuel 14:14 en Psalm 129:3

het substantief ;'g%ob°h, het zich doen buigen; komt alleen voor in Esra 9:5

* GEVOLGEN

a) voor het taalgebruik

Door deze beslissingen komt het in het omgangsnederlands zo gebruikelijke *antwoorden* en *antwoord geven* in het op deze wijze in Nederlands vertaalde Hebreeuws niet meer voor.

Anderzijds krijgt de notie *buigen* een centrale functie in deze tekst. In de hebreeuwse tekst wordt dus de beweging die, als het goed is tenminste, met elk *antwoorden* verbonden is, hoorbaar gemaakt.

Het horen (en lezen) van deze tekst roept, ook via dit woord, veeleer op tot lichamelijke reactie, dan tot verbale reactie.

Zich naar iemand (toe-)buigen is evenzeer 'buigen' als *zich voor iemand buigen*. Ook bij het laatste hangt alles af van de situatie: buigt iemand uit bewondering en respect, dan wel uit angst; buigt iemand zichzelf in zo'n situatie dan wel wordt iemand gebogen (en verzet hij zich daartegen). *Zich ergens toe zetten* of - om een andere mogelijkheid in de nederlandse taal te noemen - *zich ergens in verdiepen*, wordt *zich ergens inbuigen*.

Wanneer we deze zegswijzen zo op een rij plaatsen, liggen ze dichtbij elkaar en begrijpen we ook onmiddellijk de hebreeuwse zegswijze die *buigen* gebruikt.

b) voor de betekenis

Aansluitend bij de vorige alinea, verkleinen we door deze vertaling de functie van het 'technisch' verbale: antwoord geven van een grote afstand en zonder toenadering kan nooit de bedoeling zijn

toebuiging-6

van het hebreeuwse *gbv* ("aaNaaH). Communicatie is nooit middellijk, maar altijd ON-middellijk.

Ook b.v. het nederlandse *onderdrukt* roept, mits taal en werkelijkheid dicht bij elkaar worden gehouden, een beweging op. Maar ten opzichte van het hebreeuwse *gebogen* staat die veel verder af van wat je om je heen in de dagelijkse realiteit ook te ZIEN krijgt. Gebogenheid ontmoeten we talloze malen in concrete mensen.

Het nederlandse woord *arm*, dat vaak als weergave van dit hebreeuwse woord gekozen wordt, roept geen zichtbare gestalte op zoals *gebogen* wel doet. Tegelijkertijd dient duidelijk te zijn dat van niemand mag/kan worden gezegd dat hij 'innerlijk' gebogen is: gebogen WORDT iemand,

nl. door overmacht. Innerlijk buigt iemand zich en dat gebeurt om heel andere redenen.

c) voor de theologie

Overall waar *antwoorden*, wanneer over Gods inbreng (zie dit woord in deze reeks woordverklaringen) wordt verteld, bijna een synoniem is van andere woorden, zoals *spreken* en *zeggen*, brengt de vertaling *zich toebuigen naar* i.p.v. de taal de beweging aan.

In Jeremia 23:35 lezen we (SV): Aldus zult gijlieden zeggen een iegelijk tot zijn naaste en een iegelijk tot zijn broeder: wat heeft de HEERE geantwoord ("aaNaaH) en wat heeft de HEERE gesproken (DaaBaaR)?

Dat klinkt nu zo: waarmee buigt zich die-JHWH-van-Israel toe en wat brengt die-JHWH-van-Israel in?

En in Psalm 22:22 horen we: en vandaanvan de horens van de ossen buig jij je toe naar mij.

En de bekende tekst uit Zacharia 9:9 luidt zo: kijk eens hier, jouw koning komende voor jou, rechtvaardig en bevrijdend hij, gebogen (hier staat NIET ;zich buigend', het gaat om een koning, die gebogen *WORDT!*) en rijdend op een ezel.....